

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13781,W-imieniu-Rzeczypospolitej-Skazani-na-kare-smierci-w-woj-bialostockim-w-latach-1.html>
03.05.2024, 22:10

»W imieniu Rzeczypospolitej...« Skazani na karę śmierci w woj. białostockim w latach 1944-1956

Ekspozycja przygotowana przez OBEP IPN ukazuje mieszkańców byłego woj. białostockiego skazanych na karę śmierci w latach 1944-1956 oraz przypomina osoby, które te wyroki wydawały lub się do nich przyczyniły. Na wystawie przedstawiona jest szczególnie droga, która doprowadzała do skazania na karę śmierci i opisane jej kolejne etapy – zatrzymanie, śledztwo i rozprawa sądowa, pobyt skazańca w celi śmierci, wykonanie na nim wyroku oraz postępowanie organów represji ze zwłokami pomordowanych. Każdy etap represji jest dodatkowo zobrazowany wykazami osób represjonujących oraz fotografiami niektórych z nich. W celu osadzenia wystawy w ówczesnych realiach politycznych i społecznych dodano do niej opis ówczesnego województwa ze szczególnym zwróceniem uwagi na zwalczające się siły podziemia niepodległościowego i organów represji.

Najważniejszą częścią wystawy są panele przedstawiające sylwetki skazanych na karę śmierci, głównie osób związanych z podziemiem niepodległościowym, przy czym wyszczególniono osoby stracone oraz ułaskawione. W pierwszych dwunastu powojennych latach w woj. białostockim skazano na śmierć ponad 550 osób, z czego stracono 313, w tym w 1946 r. – ok. 200.

Wystawę otwarto 11 września 2006 r. w budynku kina „Ton” w Białymstoku, gdzie przed laty odbywały się procesy pokazowe

żołnierzy podziemia niepodległościowego. W trakcie uroczystości dokonano odsłonięcia i poświęcenia tablicy poświęconej ppłk. Aleksandrowi Rybnikowi ps. Jerzy, legendarnemu dowódcy AK-AKO-WiN i jego towarzyszom, sądzonym w tym miejscu i zamordowanym w 1946 r. w białostockim więzieniu. Ostatnim punktem uroczystości była premierowa projekcja reportażu „W imieniu Rzeczypospolitej” autorstwa red. Beaty Hyży-Czołpińskiej z ośrodka TVP w Białymstoku, nakręconego przy udziale pracowników OBEP IPN w Białymstoku.

W uroczystości wzięli udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych z wicemarszałkiem Senatu Krzysztofem Putrą i z wiceprezes IPN dr Marią Dmochowską.

Aleksander Rybnik „Aleksy”, „Zajac”, „Popławski”, „Dziki”, „Jerzy”, „Różga”, „Maciej Różga”, „Maciej Kropidło”. Urodził się 13 grudnia 1906 r. w Starosielcach k. Białegostoku, w rodzinie kolejarskiej. Absolwent gimnazjum Nawrockiego w Warszawie oraz Szkoły Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej. Oficer Wojska Polskiego oraz Korpusu Ochrony Pogranicza. W kampanii wrześniowej 1939 r. początkowo dowódca kompanii w Batalionie KOP „Wołożyn”, następnie dowódca batalionu w Zgrupowaniu KOP gen. Wilhelma Orlika-Rückemanna. Działalność konspiracyjną rozpoczął w końcu 1939 r. w Wilnie, w szeregach Służby Zwycięstwu Polski, Od marca 1941 r. zastępca komendanta Garnizonu Miasta Wilna, od kwietnia 1941 r. p.o. komendanta Garnizonu. Aresztowany przez NKWD 13 kwietnia 1941 r. Uwolniony po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej 23 czerwca 1941 r. przeniósł się na Nowogródczyznę. Od kwietnia 1942 r. komendant Obwodu AK Słonim. W końcu listopada 1942 r., po rozbiciu miejscowych struktur konspiracyjnych przedostał się w rejon Puszczy Knyszyńskiej, gdzie w czerwcu 1943 r. nawiązał współpracę z oddziałem partyzanckim Uderzeniowych Batalionów Kadrowych, pełniąc funkcję oficera do zleceń. We wrześniu 1943 r. znalazł się ponownie w szeregach AK. Od 10 grudnia 1943 r. p.o. komendanta Obwodu AK Białystok-Powiat. Uczestnik akcji „Burza” w szeregach 42. pp AK. Kontynuował działalność niepodległościową po wkroczeniu Armii Czerwonej. Od października 1944 r. inspektor Inspektoratu Białostockiego AK. Wiosną 1945 r. z podległych sobie sił zorganizował zgrupowanie partyzanckie (krypt. „Piotrków”) działające na terenie Puszczy Knyszyńskiej. Uczestnik bitwy pod Ogólami (pow. Białystok) stoczonej z 1. pp LWP - osobiście wyprowadził siły zgrupowania z obławy. Od października 1945 r. w szeregach Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Przed aresztowaniem pełnił funkcję zastępcy Prezesa

Okręgu WiN Białystok. Zatrzymany 19 kwietnia 1946 r. w Puszczy Knyszyńskiej przez oddział LWP pozorujący grupę podziemia niepodległościowego. Osadzony w więzieniu w Białymstoku przeszedł śledztwo prowadzone przez Wydział Śledczy WUBP w Białymstoku. Sądzony przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Białymstoku wraz z 23 żołnierzami WiN. Rozprawa o charakterze pokazowym odbyła się w dniach 13-18 lipca 1946 r. w sali Teatru Miejskiego w Białymstoku (obecnie Kino „Ton”). Wraz z sześcioma podwładnymi został skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano 11 września 1946 r. w białostockim więzieniu. Miejsce pochówku do chwili obecnej pozostaje nieznane. Za działalność niepodległościową został odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy (1945) oraz Krzyżem Walecznych (1943).

- [Uroczystości poświęcone żołnierzom podziemia niepodległościowego, straconym na mocy wyroków sądów Polski Ludowej w latach 1944-1956 w woj. białostockim – Białystok, 11 września 2006](#)